

Handläggare
Lena Carling
Telefon: 08-508 36 224

Till
Kommunstyrelsen

Förslag till ändrade regler om delegering i hälso- och sjukvården och tandvården

Svar på remiss från kommunstyrelsen, KS 2024/894

Sammanfattning

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård är föråldrade och i behov av en översyn. Socialstyrelsen har därför beslutat att göra en översyn av följande föreskrifter och allmänna råd: Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården.

Förvaltningen är positiva till att det införs ett krav på att vårdgivaren som ett led i en riskanalys ska bedöma riskerna med att delegera läkemedelshantering i verksamheten. Risker vid delegering kan inte enbart kopplas till själva läkemedlet eller administrerings sättet, risker kan också bero på hur vården är organiserad och vilka resurser som finns.

Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 19 november 2024. På grund av den korta svarstiden blir svaret ett kontorsutlåtande som anmäls för kännedom till äldrenämnden den 17 december 2024.

Bakgrund

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård är föråldrade och i behov av en översyn. Socialstyrelsen har därför beslutat att göra en översyn av följande föreskrifter och allmänna råd:

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård.

- Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2002:12) om delegering inom tandvården.
- 9 kap. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården.

Översynen görs inom ramen för Socialstyrelsens regeringsuppdrag att främja, stödja och följa upp omställningen i hälso- och sjukvården till en god och nära vård. Målet är att åstadkomma ändamålsenliga, enkla och tydliga regler som är lätta att överblicka och som bidrar till en god och säker vård.

I Socialstyrelsen konsekvensutredningar beskrivs konsekvenserna av förslagen till upphävande av SOSFS 1997:14, till ändringar av HSLF-FS 2017:37 samt förslag till nya föreskrifter om behörighet att utföra vissa arbetsuppgifter inom tandvården som ska ersätta SOSFS 2002:12.3.

Avsikten är att föreskrifterna ska upphöra att gälla vid utgången av december 2025.

Kommunstyrelsen har remitterat remissen till stadsledningskontoret, socialnämnden och äldrenämnden.

Ärendet

Socialstyrelsens föreskrifter om delegering

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård gäller generellt inom all hälso- och sjukvård och tandvård. I föreskrifterna, finns bland annat krav på att delegeringar ska vara personliga, tidsbegränsade och dokumenterade. Föreskriften har inte reviderats och är i behov av en översyn.

Det finns inget författningskrav på att oreglerade arbetsuppgifter¹ behöver delegeras och därför anser Socialstyrelsen att det fortsättningsvis inte bör omfattas av särskilda formella krav i föreskrifter. Genom att upphäva SOSFS 1997:14 skulle det bli tydligare att oreglerade arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård som inte är reglerat i författning kan fördelas utifrån kompetens istället för att delegeras.

Socialstyrelsen bedömer att det är verksamheterna som har de lämpligaste förutsättningar att bedöma vilka arbetssätt, rutiner och

¹ Oreglerade arbetsuppgifter är arbetsuppgifter som inte författningsstyrda. Vissa arbetsuppgifter är särskilt reglerade och får bara utföras av en viss yrkeskategori. De flesta arbetsuppgifter i hälso- och sjukvården är inte författningsstyrda. Det innebär att det finns få regler om vem som får göra vad i hälso- och sjukvården. De arbetsuppgifter som är oreglerade, bestämmer verksamhetschefen och/eller vårdgivaren vem som får utföra vad, baserat på den enskildas kompetens.

processer som är aktuella i varje enskild verksamhet. Att personalen har rätt kompetens för sina uppgifter är central för patientsäkerheten.

Verksamheterna kan fortsättningsvis bestämma själva om det finns behov av att ha formaliakrav för oreglerade arbetsuppgifter och kommer även framöver ha möjlighet att ha kvar de rutiner som i dag används vid delegering av oreglerade arbetsuppgifter. Inom kommunal hälso- och sjukvård har MAS ansvar för att beslut om delegerat ansvar för vårduppgifter är förenliga med patientsäkerheten.

När de formella kraven i föreskrifter tas bort så kan det även leda till att verksamheterna får större utrymme att fördela arbetsuppgifter utifrån lokala förutsättningar. På så vis kan det medföra att hälso- och sjukvårdens resurser bättre tas tillvara då förslaget innebär lättnader i administrativa krav.

Socialstyrelsens bedömning är att ett meddelandeblad är ett lämpligt alternativ för att ge verksamheten stöd och information kring frågor som rör delegering men även kring de allmänna reglerna om styrning och arbetsfördelning.

Säker läkemedelshantering

Socialstyrelsen har gjort en analys² av läkemedelshantering i kommunal hälso- och sjukvård med utgångspunkt i förutsättningar för delegering utifrån kraven i HSLF-FS 2017:37. Analysen visar bland annat att det i dag finns risker i läkemedelshantering som beror på hur vården är organiserad, tillgängliga resurser och personalens kompetens i förhållande till komplexiteten i uppdraget.

Vidare visar analysen att det ibland saknas förutsättningar för att hantera de risker som finns vid delegering av läkemedelshantering i den kommunala hälso- och sjukvården. Personalen har dock inte ansvaret för organisationen, resurserna eller bemanningen. Det är vårdgivaren som har det organisatoriska ansvaret och därmed möjlighet att åstadkomma förändring.

Socialstyrelsen eftersträvar ett tydligare verksamhetsansvar för delegering av läkemedelshantering i verksamheten och att delegering av läkemedelshantering ska vara en del av vårdgivarens systematiska kvalitet- och patientsäkerhetsarbete. Att upprätthålla patientsäkerheten vid delegering av läkemedelshantering ska inte längre enbart vara ett ansvar för hälso- och sjukvårdspersonalen.

Socialstyrelsen vill åstadkomma en medvetenhet om att personalens kompetens ska motsvara det som krävs för att utföra uppgiften på ett patientsäkert sätt och att kompetensen ska kontrolleras av den som delegerar.

Mot bakgrund av bland annat ovanstående samt att läkemedelshantering måste delegeras för att utföras av personal som saknar behörighet så bedömer Socialstyrelsen att delar av bestämmelserna i SOSFS 1997:14 därför behöver föras över till HSLF-FS 2017:37.

Att reglerna kring läkemedelshantering samlade i en föreskrift gör att det är lättare att överblicka regleringen. För att öka tydligheten ytterligare har Socialstyrelsen för avsikt att utöver ett meddelandeblad även uppdatera den handbok som utgör vägledning för tillämpning av HSLF-FS 2017:37.

Förslag till ändringar i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017)

Läkemedelsverket har lämnat förslag till nya bestämmelser i Läkemedelsverkets föreskrifter (HSLF-FS 2021:75) om förordnande och utlämnande av läkemedel och teknisk sprit som innebär att sjuksköterskor under vissa förutsättningar ska få rekvirera, det vill säga beställa, läkemedel till en vårdgivare. Sett mot bakgrund av Läkemedelsverkets förslag finns det behov av att förtydliga behörigheten att ordinera i HSLF-FS 2017:37.

De föreslagna ändringarna innebär ingen ändring av behörigheterna att ordinera som gäller idag. Syftet med ändringarna i HSLF-FS 2017:37 är att utifrån de ändringar som Läkemedelsverket föreslår om rekvisitionsrätt för sjuksköterskor, inte ska kunna uppfattas som en utökning av ordinationsrätten för sjuksköterskor.

Beslut om delegering

Det ska införas krav på att den som ska fatta ett delegeringsbeslut ska kontrollera att mottagaren har dokumenterade kunskaper om hantering av läkemedel och de risker som är förenade med hanteringen och den kompetens som krävs för att kunna utföra uppgiften på ett korrekt och patientsäkert sätt.

Beslutet om delegering ska vara personligt och gälla för en viss verksamhet. Delegeringsbeslutet ska vara tidsbegränsat. Det är alltså inte tillåtet att delegera till en yrkesgrupp i verksamheten eller att överlåta ett delegeringsbeslut. Socialstyrelsen bedömer att det av flera skäl är viktigt att delegeringar tydligt kopplas till en viss verksamhet hos vårdgivaren. Det främsta skälet är att det bör bli tydligt vem som har verksamhetsansvaret för delegeringarna.

Omsorgspersonal som genom ett delegeringsbeslut iordningsställer, administrerar eller överlämnar ett läkemedel till en patient biträder

då en legitimerad sjuksköterska i dennes hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Ett beslut om delegering av läkemedelshantering ska vara skriftligt och innehålla uppgifter om

- vilka uppgifter som delegeringen avser
- för vilken verksamhet som beslutet gäller
- vem som delegerat och till vem uppgiften delegerat
- när delegeringsbeslutet ska följas upp
- beslutets giltighetstid och datum för beslutet.

Uppföljning och återkallelse

Vårdgivaren ska få ett uttryckligt ansvar för att besluten om delegering i verksamheten följs upp och att delegeringsbeslut som inte längre är förenliga med en god och säker vård återkallas. Till bestämmelsen ska det införas allmänna råd om att ett beslut om delegering bör följas upp minst en gång per år. Av det allmänna rådet föreslås det också framgå att det i uppföljningen alltid bör ingå kontroll av att mottagarens kunskaper är aktuella. Genom återkommande kontroller av kunskaperna kan eventuella kompetensbrister och behov av fortbildning upptäckas.

Uppgifter om utförda uppföljningar och om återkallelser av delegeringsbeslut ska dokumenteras. Dokumentationen ska bevaras i minst tre år från den tidpunkt då delegeringsbeslutet upphör att gälla. Att dokumentation bevaras en viss tid efter beslutet har upphört att gälla är viktigt inte minst ur ett tillsynsperspektiv.

Sjuksköterskor i den kommunala hälso- och sjukvården som ansvarar för ett stort antal delegeringar menar att det många gånger saknas förutsättningar för den som delegerat att systematiskt följa upp utfärdade delegeringar. Det finns svårigheter när en delegering ska återkallas. Det är vårdgivaren som ansvarar för att verksamheten är organiserad och bemannad på ett sätt att god vård kan bedrivas

Socialstyrelsen vill åstadkomma ett tydligare verksamhetsansvar för delegering av läkemedelshantering och att det ska vara en del i vårdgivarens systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbete. Att upprätthålla patientsäkerheten vid delegering av läkemedelshantering ska inte längre enbart vara ett ansvar för hälso- och sjukvårdspersonalen.

Socialstyrelsen föreslår att verksamhetschefens ansvar ändras och istället reglerar vårdgivarens ansvar för uppföljning och återkallelse. Detta i syfte att tydliggöra att det är vårdgivaren som har det övergripande ansvaret för verksamheten samt att öppna upp för möjligheten för vårdgivaren att fördela ansvaret till någon annan inom verksamheten med adekvat kompetens.

Förslaget innebär inte några ändringar för de vårdgivare som även fortsättningsvis anser att verksamhetschefen bör ansvara för uppgifterna. I kommunal hälso- och sjukvård har den medicinskt ansvarige sjuksköterskan (MAS) ett författningsreglerat ansvar för att beslut om att delegera ansvar för vårduppgifter är förenliga med patientsäkerheten.

Risکانالyser och rutiner

Det ska införas ett krav på att vårdgivaren som ett led i en riskanalys ska bedöma riskerna med att delegera läkemedelshantering i verksamheten. Med utgångspunkt i riskanalysen ska vårdgivaren sedan fastställa rutiner där det ska framgå i vilka situationer och under vilka förutsättning som det är förenligt med en god och säker vård att delegera läkemedelshantering i verksamheten och vilken kunskap och kompetens som krävs av den som genom beslut om delegering får iordningsställa, administrera eller överlämnas läkemedel.

Under arbetet med översynen har det framförts att det i föreskrifter borde införas begränsningar av vad som ska vara möjligt att delegera. Som exempel har nämnts begränsningar gällande infusioner, injektioner, högpotenta läkemedel och vissa läkemedel till barn. Att utforma föreskrifter med denna typ av begränsningar som ska gälla för alla hälso- och sjukvårds- och tandvårdsverksamheter bedömer Socialstyrelsen inte är ändamålsenligt. Dessutom gör den snabba medicinska utvecklingen att sådana föreskrifter snabbt skulle bli inaktuella. Risker vid delegering kan inte heller enbart kopplas till själva läkemedlet eller administrerings sättet, risker kan också bero på hur vården är organiserad och vilka resurser som finns.

Socialstyrelsen menar att det finns behov av stöd kring hur riskanalyserna kan genomföras. Socialstyrelsen planerar därför att ta fram ett stöd för delegering av läkemedelshantering där riskanalyser kommer att vara en del i stödet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 19 november 2024. På grund av den korta svarstiden blir svaret ett kontorsutlåtande som anmäls för kännedom till äldrenämnden den 17 december 2024.

Jämställdhetsanalys

Regelförslagen är könsneutralt utformat och förväntas inte få några negativa konsekvenser för jämställdheten.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningens synpunkter lämnas utifrån äldrenämndens uppdrag och ansvarsområde. Äldreförvaltningen instämmer i Socialstyrelsens förslag att upphäva föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård samt införa ändringar i föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården. Det blir mer överskådligt och tillämpbart samt att tandvården får en separat föreskrift.

Det är positivt att Socialstyrelsen tar fram meddelandeblad för att ge verksamheten stöd och information kring frågor som rör delegering men även kring de allmänna reglerna om styrning och arbetsfördelning.

Förvaltningen är positiva till att det införs ett krav på att vårdgivaren som ett led i en riskanalys ska bedöma riskerna med att delegera läkemedelshantering i verksamheten. Risker vid delegering kan inte enbart kopplas till själva läkemedlet eller administrerings sättet, risker kan också bero på hur vården är organiserad och vilka resurser som finns att tillgå.

Förvaltningen välkomnar att beslut om delegering bör följas upp minst en gång per år och det i uppföljningen alltid bör ingå kontroll av att mottagarens kunskaper är aktuella. Genom återkommande kontroller av kunskaperna kan eventuella kompetensbrister och behov av fortbildning upptäckas.

Äldreförvaltningen ser ett behov av att Stockholms stad har en samsyn inom äldreomsorgens hälso- och sjukvårds verksamheter vad det gäller delegering av oreglerade arbetsuppgifter.

Patric Rylander
Äldredirektör
Äldreförvaltningen

Jonna Hermansson
Avdelningschef
Äldreförvaltningen

Bilagor

1. Förslag till ändringar i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården m.m.
2. Förslag till upphävande av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård
3. Upphävande av föreskrifterna och allmänna råden (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom

- hälso- och sjukvård och tandvård;
4. Bilaga - Ändring i föreskrifterna och allmänna råd (HSLFFS2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvård;
 5. Bilaga - Föreskrifter om ändring i föreskrifterna (SOSFS2009:10) om ambulanssjukvård m.m.